

GERHARD VON RAD, *Das erste Buch Mose, Kap. 1-12:9*. Das Alte Testament Deutsch, Neues Göttinger Bibelwerk, Nr. 2. Göttingen, Vandenhoeck und Ruprecht, 1949, 136 bls. Prys 5.40 DM, geb. 7.90 DM.

Met hierdie „Teilband” begin 'n besonder welkome verklaring van die Ou Testament in die Duitse taal, met kort inleidings en nuwe vertaling. Die werk staan onder redaksie van die bekende Outestamentici Volckmar Hertrich en Arthur Weiser. Ander medewerkers is Gerhard von Rad, Martin Noth, Oskar Grether, Edo Osterloh, Kurt Galling, Karl Elliger, die Switser Walter Zimmerli en Norman W. Porteous van die Universiteit van Edinburg. Dit sal verskyn in 25 bandjies in die loop van 5 jare; die prys per bandjie skyn te sal varieer tussen ongeveer 7 en 12 Duitse Mark, wat op die oomblik ooreenkom met tussen 12 en 20 sje'ing. Die subskripsieprys, wat tot afname van minstens 6 deeltjies verplig, is ongeveer 20 persent laer. „Die uitlegging steun op die gehele volheid van die wetenskaplike kennis,” sê die uitgewer in die prospectus,” en voer vandaar af op die hoogte van die teologiese verstaan. Die O.T. is in ons dae vir die Gemeente opnuut ontdek geword. Die ongehoorde aktualiteit van die Bybelse gebeure en die herwonne insig dat God ook 'n Heer van die volke en hulle geskiedenis is, laat steeds wyer kringe gryp na 'n wetenskaplik grondige maar sonder moeilikhede leesbare uitlegging van die O.T. Das Alte Testament Deutsch bied aan predikante en studente in die teologie, aan onderwysers en gemeentelede 'n deur vooraanstaande teoloë vervaardigde Bybelwerk wat die Outestamentiese geskifte leer verstaan as die getuienis van die ene openbaring van God, die Vader van onse Heer Jesus Christus, in die historiese situasie van die Ou Verbond.”

So is dit ook na die gees die noodsaaklike en begeerde aanvulling van die reeds voor die laaste oorlog verskene verklaring van die Nuwe Testament: Das Neue Testament Deutsch.

As die ander deeltjies op dieselfde hoogte van wetenskap en van dieselfde teologiese gehalte is as hierdie beginband dan verdien die serie alle aanbeveling en 'n groot afset. Von Rad stel hom op die grondslag van die verworwe wetenskaplike insigte van die laaste periode van Ou Testamentiese ondersoek. Hy erken dat dit geen tydlose kennis verteenwoordig, maar 'n bepaalde fase van ondersoek en kennis, met al hulle beperkinge maar ook hulle voordele. Hy gaan uit van die bekende vierbronne-hipotese van die Pentateug, wat seker nie die laaste woord

van die wetenskap is maar 'n meer bevredigende hipotese as die is nog nie gevind nie. Wat sy uitlegging egter van die gebruikelike verklarings onderskei is die besondere aandag wat aan die groter gehele gewy word in plaas van aan die onderdele. Hy vra veral na die leidende hoofgedagtes sowel van die hele groot geskiedeniswerk van Genesis tot en met Josua as van elkeen van die vier bronne waaruit dit samegestel is, en hy is nie huiwerig nie om aan elkeen daarvan netsoos aan die totaal 'n hoë peil van geestlike en teologiese inhoud toe te skryf, ons kan maar sê 'n hoë openbaringsgehalte.

Die inleiding, beskeidenlik „Algemene Vooropmerkings” genoem, behandel die literêre, teologiese en hermeneutiese probleme van die Hexateug en sy samestellende dele of bronne (behalwe die Deuteronomistiese wat vir hierdie hoofstukke nie in aanmerking kom nie).

„'n Werk van so 'n omvang en van so 'n merkwaardige gehalte — dit voer van die wêreldskepping tot die intog van die stamme in Kanaän — moet sorgvuldig na sy doelstelling en teologiese eieaard ondersoek word,” sê die skrywer. As grondtema van die Hexateug vind hy dan ongeveer die volgende: „God, wat die wêreld geskape het, het die vaders geroep en aan hulle die land Kanaän beloof. Toe Israel in Egipte talryk geword het, het God die volk onder wonderbare genadebetoninge deur die woestyn gelei en hulle na lang omswerwing onder Josua die beloofde land gegee.”

In hierdie hooftema sien von Rad die uitwerking van 'n tema wat in ou perikope van die Hexateug en ook in verskillende Psalms gevind word, 'n soort heilshistoriese Credo of geloofsbelydenis van die Israelitiese gemeente, wat reeds lank voor die Jahwistiese bron of skrywer geformuleer en in kultiese gebruik was, seker al reeds in die Rigtertyd. Hy vind daardie credo in die gebed by die offer van die eerstelinge Deut. 26:5-9, in die kategetiese perikoop Deut. 6:20-24 en in die rede van Josua Jos. 24:2-13.

Maar dit was eers die Jahwis wat ongeveer in die tyd van Salomo of iets later hierdie tema gebruik het om al die verspreide afsonderlike en mees plaaslike heiligdoms- en stamtradisies tot een groot geskiedenis-konsepsie saam te vat, en die tema aangevul het deur „inbou” van die Sinaïgebeure, „uitbou” van die aartsvadereoorlewering (deur nou ook Abraham en Isak daarin te betrek) en veral deur die groot en belangrike „voorbou” van die oergeskiedenis vanaf die Skepping tot Abraham. So het die Jahwis die geniale skepper geword van hierdie groot geskiedeniswerk „een van die grootste prestasies van die geestesgeskiedenis van alle tye.”

Von Rad karakteriseer dan die drie „verhalerbronne” Jahwis, Elohis en Priestergeskrif na hulle literêre maar veral teologiese eie aard. Belangrik is sy vasstelling dat die Hexateug in sy teenwoordige gestalte ontstaan is deur die werk van redaktors „wat die geloofsgetuïenis van

elke bron in sy eieaard beluister en vir bindend gehou het". Baie tye, baie mense, baie tradisies en teoloë het hierdie reusewerk opgebou. Die regte verstaan sal egter alleen hy vind, wat hierdie werk nie „flächenhaft" (soos in plat vlakke liggend) sien nie, maar wat dit met 'n besef van sy dieptedimensies lees, wat weet dat openbaringe en geloofservaringe van baie tye uit hom spreek. Want, sê die skrywer en hy spaseer die woorde: „geen van die stadia in die lang wordingsgang van hierdie werk is werklik ‚überholt' (voorbygestreef en agtergelaat) nie."

Die hoofstuk oor „die teologiese probleem van die Jahwis" lyk my nie so geslaag nie en veral vir die op hierdie gebiede minder geskoolde leser minder bevatlik. Die teenstelling wat von Rad hier maak tussen die voor-Jahwistiese (voor-Salomoniese) periode en die deur die Jahwis ingeluide as tussen 'n gebonde wees van die spreke en handele van God aan sakrale institusies en eenmalige optrede teenoor 'n werke van God in 'n geskiedenis van voortdurende leidinge en beskikkinge en hierdie laaste opvatting as samehangend met die sekularisering van die volkslewe in die tyd van David en Salomo, hierdie teenstelling lyk my te veel op torie- en sisteemdwang, om nie te sê kunsmatig opgelê en in stryd met die altyd sterk kultiese verbondenheid van die geloofslewe in Israel.

Die laaste hoofstuk van die Inleiding is weer besonder instruktief. Dit behandel die hermeneutiese probleme van die Genesisverhale en wel agtereenvolgens die kwessie van die afsonderlike „sages", van die groter samehange waarin hulle geplaas is en van die historisiteit van die verhale. Wat von Rad hier sê aangaande die historiese betekenis van die sgn. „sage" en van die volstrek besondere van die Israelitiese „sage" in onderskeid van die van ander volke, sodat dit die vraag word of ons hier nog van „sage" mag spreek, is alle aandag werd. Dat die uitlegging ook terdeë rekening moet hou met die gesigspunte waaronder die versamelde verhale deur die drie groot bewerkers of bronne gestel is, wat min of meer 'n kanon vir die verstaan bedoel te wees, benadruk die skrywer tereg uitdruklik. Die historisiteit van die Genesisverhale lê volgens die skrywer nie soseer in die biografiese noukeurigheid nie as in die getuieniskarakter aangaande die gange en leidinge van God in Israel se geskiedenis, wat daarin weerspieël word. Die skrywer wil uiteindelik die Genesisverhale beskou sien vanuit die Nutedamentiese getuienis en staan voor 'n tipologiese uitlegging wat uitgaan van die opvallende gelykvormigheid van die Outestamentiese Godsdade en die Nutedamentiese Christusgebeure.

Die groot riglyne van die Inleidende Opmerkinge word by die eksegese getrou gevolg en dit gee 'n rykdom van besonderhede en 'n grootheid en klaarheid van lyne wat die raadpleeg van hierdie Genesisverklaring besonder winsgewend maak, hoeseer mens seker nie in alle opsigte met die skrywer sal kan saamgaan nie. Dit is 'n boeiende ge-

skrif, wat telkens nuuskierig maak na die volgende bladsye, 'n waardige teenhanger van Böhl se verklaring in Tekst en Uitleg en die van Zimmerli in die Switserse serie „Prophezei”, aldrie werke wat sowel deur deskundiges as deur die belangstellende Bybelgebruiker met gespanne aandag gelees word.

28.10.49.

B. GEMSER.
